

PÄIHDEHUOLLON JA LASTENSUOJELUN RAJAPINNALLA - saavatko päihteitä käyttävät nuoret tarvitsemaansa tukea?

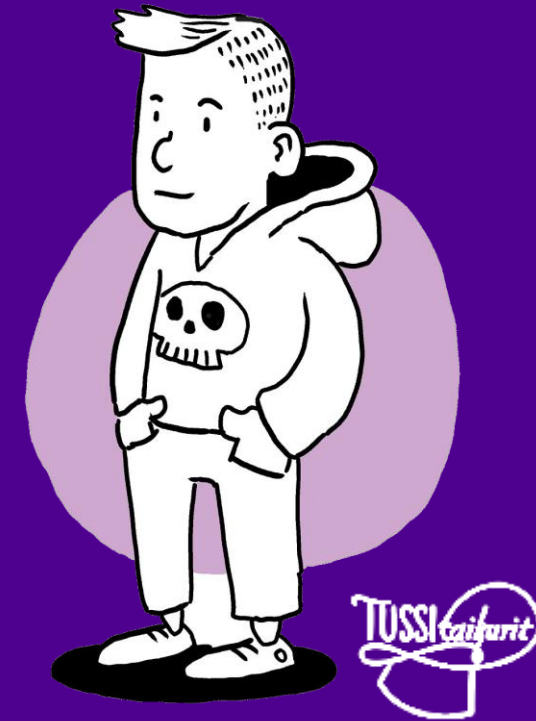
NUPPU-hanke

STM:n VTR-seminaari 22.5.2026, Helsinki & webinaari
Katja Kuusisto, sosiaalityön professori, Tampereen yliopisto

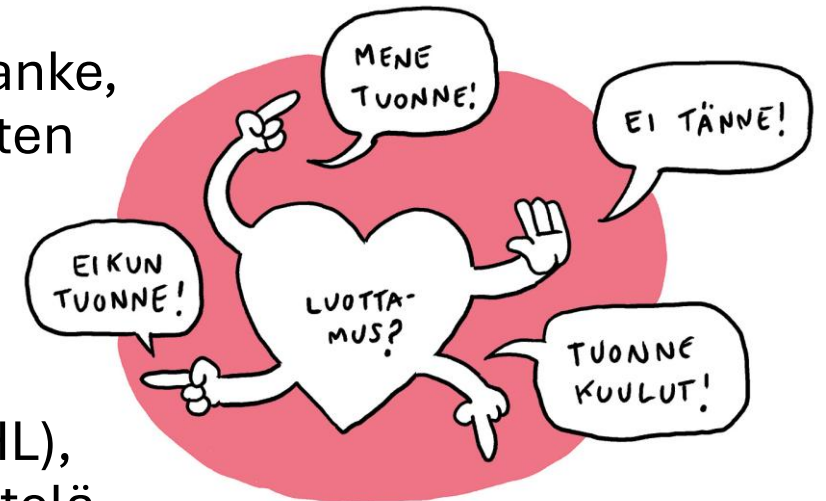
ESITYKSEN SISÄLTÖ

- NUPPU-hankkeen tausta ja aineistot
- Tutkimustulokset: nykytila ja kehittämistarpeet
  - nuorten, vanhempien, sijaishuollon ammattilaisten ja avainasiantuntijoiden näkökulmat
- Poliittikasuositukset
- NUPPU tulevaisuudessa: tietopohjasta yhteiskehittämiseen, pilotointiin ja arviointiin
- Aikaa keskustelulle

PÄIHDEHUOLLON JA LASTENSUOJELUN RAJAPINNALLA – SAAVATKO PÄIHTEITÄ KÄYTTÄVÄT NUORET TARVITSEMAANSA TUKEA? (NUPPU-HANKE)

- Yhteistyökumppaneiden kanssa toteutettava tutkimushanke, jossa tutkitaan päihteitä ongelmallisesti käyttävien nuorten päihdepalvelujen tilaa
- Konsortioikumppanit: Pikassos Oy (nyk. Sisä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus) sekä A-klinikkasäätiö
- Yhteistyökumppanit: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Pesäpuu ry, Pirkanmaan, Kanta-Hämeen, Satakunnan, Etelä-Pohjanmaan ja Keski-Suomen hyvinvointialueet sekä Trondheimin yliopisto (Norja)
- Sosiaali- ja terveysministeriön sosiaalityön yliopistotasoisien tutkimuksen rahoitus (SHL 1301/2014 60c§), VN/9695/2023, rahoituskausi 1.9.2023-31.12.2025

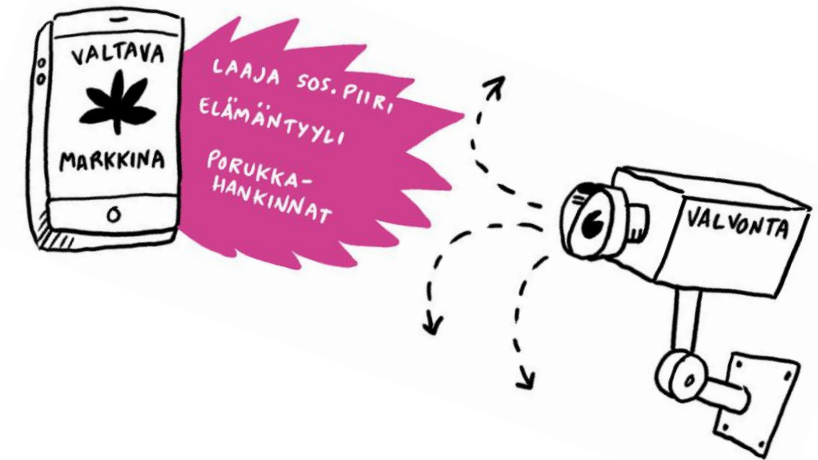
NUPPU-HANKKEEN TAVOITTEET

Tutkia nuorille suunnattujen
päihdepalveluiden
nykytilaa ja
kehittämistarpeita sekä
nuorten hyvinvointiin
vaikuttavia riskitekijöitä

Tunnistaa
kehittämiskohtia sekä
luoda vaikuttavia
palveluprosesseja
päihdehuollon ja
lastensuojelun rajapinnalla

Miksi nuorten päihdepalvelut?

- Päihdepalveluja koskeva tutkimus painottunut aikuisiin (Kuusisto & Ranta 2020; Kaukonen & Kuussaari 2021)
- Päihteitä ongelmallisesti käyttävät nuoret vähän tutkittu ryhmä (Holopainen & Pitkänen 2023; Kosonen & Kuusisto 2023)
  - Tutkimus keskittynyt ehkäisyyn ja aloitusikään
  - Kuntouttavista nuorten päihdepalveluista niukasti tietoa (Mäkilä ym. 2022; Raitasalo 2020)
- Sosiaalihuollolla ja lastensuojelulla keskeinen rooli alaikäisten palvelupoluissa (SHL 1301/2014; LSL 417/2007)
  - Erityisen tuen tarve: alaikäisyys, päihteiden käyttö ja kasautuvat palvelutarpeet

Palveluvaje näkyy lastensuojelun ja päihdepalvelujen rajapinnalla

- Päihteitä käyttävä alaikäinen usein kahden asiakkuuden tarpeessa: päihdehuolto & lastensuojelu
- Lastensuojelun asiakkaana olevien lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelut eivät toteudu lain edellyttämällä tavalla (Valvira & AVI 2022; Eduskunnan oikeusasiamies 2024; Kuusisto 2026)
- Sijaishuolto nuoren vakavaan päihteiden käyttöön puuttumisen keinona
  - Sijaishuolto ei riittävä ratkaisu päihdeongelmaan (Gaulen & Carlsen 2016; Kääriälä & Hiilamo 2017; Traube ym. 2012)
  - Sijaishuolto ei ole päihdehoitoa eikä voi korvata päihde- ja mielenterveyspalveluja (Kuntaliitto 2022; Valvira & AVI 2022; Kosonen & Kuusisto 2023; Heinonen ym. 2026)
  - Kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten hyvinvointi- ja palveluhaasteet voivat jatkua pitkälle nuoruuteen ja varhaisaikuisuuteen (Kääriälä & Hiilamo 2017; Häggman-Laitila ym. 2019; Toivonen ym. 2020; Kuusisto 2026)

Miksi palvelujärjestelmää pitää tutkia?

- Valvonta- ja viranomaisraportointi: palvelujen saatavuus ja järjestäminen puutteellista (Valvira & AVI 2022; OTKES 2023)
- Tunnistamisen vaikeus: moniainekäyttö, lyhyt käyttöhistoria, vähäiset näkyvät haitat
- Päihdehoidon saatavuuden rajallisuus & palveluihin hakeutumisen stigma
- Yhteistyön haasteet: erilliset työkentät, tiedonkulku, luottamuspuola, epäselvät vastuut
- Tarve integroiduille, tarpeenmukaisille palveluille (SHL 1301/2014; TervHL 1326/2010)
  - Nuorten palvelutarpeiden monimutkaistuminen tekee palveluvastuiden, ensisijaisen ongelman ja tarkoituksenmukaisen tuen määrittelystä vaikeaa (Macdonald ym. 2024; Rosic ym. 2024; Kuusisto 2026)
  - Moninäkökulmainen tutkimus tarpeen: nuoret, vanhemmat, ammattilaiset, avainasiantuntijat ja rekisteritieto

NUPPU-HANKKEEN TYÖPAKETIT

Aiemman tutkimustiedon kartoitus nuorille suunnatuista päihdepalveluista (TP1)
(kuvailevan kirjallisuuskatsauksen menetelmä)

Asiantuntijatiedon kartoitus (TP2)
(sijaishuollon ammattilaisten sähköinen kysely N=55)

Nuorille suunnattujen päihdepalveluiden nykytilanne (TP3) ja kehittämistarpeet (TP4)
(sijaishuollon ammattilaisten haastattelut N=12, avainasiantuntijoiden haastattelut N=34, jälkihuoltonuorten haastattelut N=20, case-aineisto alle 29-vuotiaiden opioidikorvaushoidon asiakkaiden palvelupoluista N=127, vanhempien haastattelut N=10, Ota kantaa.fi-kansalaisvaikuttamisen aineisto N=466, Valtti vertaisarviointi sijaishuollossa, kertyy edelleen)

Päihdehuollon ja lastensuojelun rajapinta rekisteriaineistojen valossa (TP5)
(rekisteritutkimus)

NUPPU-HANKKEEN TUTKIJAT

Katja Kuusisto
PI, YTT, professori
Tampereen yliopisto

Janika Kosonen
YTM, yliopisto-opettaja &
väitöskirjatutkija
Tampereen yliopisto

Leena Autonen-Vaaraniemi
YTT, yliopistonlehtori
Tampereen yliopisto

Johanna Heinonen
YTM, väitöskirjatutkija
Tampereen yliopisto

Sanna Iivonen
TtM, väitöskirjatutkija
Tampereen yliopisto

Emma Ojamaa
YTM, tutkimusavustaja
Tampereen yliopisto

Ella Plaami
TtM, väitöskirjatutkija
Tampereen yliopisto
& Pikassos Oy

Kirsimarja Raitasalo
YTT, erikoistutkija
Terveystieteiden tutkimuskeskus
& Hyvinvoinnin tutkimuskeskus

Heidi Rantanen
TtM, yliopisto-opettaja
& väitöskirjatutkija
Tampereen yliopisto

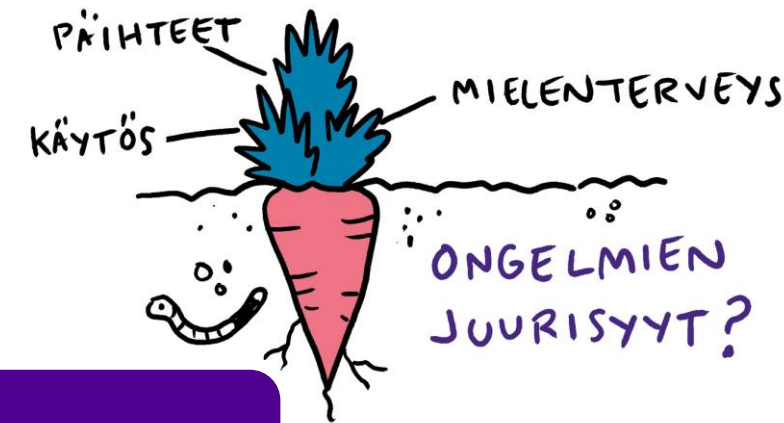
Janne Takala
VTM, asiantuntija &
väitöskirjatutkija
A-klinikkasäätiö

TUTKIMUSTULOKSET

OSIO I: Nuorille suunnattujen päihdepalvelujen nykytila

ALAIKÄISILLE NUORILLE SUUNNATTUJEN PÄIHDEPALVELUJEN NYKYTILA

Tulokset perustuvat jo julkaistuihin tai työn alla oleviin artikkeleihin, puheenvuoroihin sekä alustaviin aineistolähtöisiin analyysiin. Kuvaamme alaikäisille suunnattujen päihdepalvelujen nykytilaa seuraavien aineistojen pohjalta.

Sijaishuollon ammattilaisten puolistrukturoidut teemahaastattelut ($N=12$) ja sähköinen kyselylomake ($N=55$)
Vanhempien puolistrukturoidut teemahaastattelut ($N=10$)
Nuorten retrospektiiviset syvähaastattelut ($N=20$)
Avainasiantuntijoiden puolistrukturoidut teemahaastattelut ($N=34$)

SIJAISHUOLLON AMMATTILAISET

- Asiakastyötä tekevät sijaishuollon ammattilaiset
  - sähköinen kyselylomake (N=55)
  - haastattelut (N=12)
- Aineistot maalis-syyskuussa 2024 viidellä HVA:lla

PÄIHTEIDEN KÄYTÖN AJANKUVAA

- Ongelmallisen päihteidenkäytön lisääntyminen - vakavuus ja muodot
- Päihteiden hankinta helppoa katukaupasta ja sosiaalisen median alustoilta
- Sosiaalisella medially itsessään päihteiden ongelmallisen käytön edistäviä piirteitä
- Ei aina tosiasiallista tietoa käytettävistä päihteistä

”Kyllä se [päihteiden hankinta] on kadulta ja ihan sitten tämän somen tai näiden eri palveluiden kautta. Markkinat on isot ja sitten tietysti ne varmaan myös luo itselleen markkinoita sen somen kautta”

Sijaishuollon ammattilainen

”Ne päihteiden käyttäjät, jotka meille tulee, nii on tosi paljon pidemmällä kun aikasemmin. Päihteet on koventunut”

Sijaishuollon ammattilainen

”Tässä oli useempi, jolla oli päihteillä oireilua ja se näyttäyty sitten juuri siltä, että sitte porukalla käytetään ja porukaan lähdetään ja porukalla hankitaan”

Sijaishuollon ammattilainen

YHTEISKUNTA YMPÄRILLÄ

- Yhteiskunnan suhtautumisen alaikäisten päihteiden käyttöön nähdään heijastuvan palvelujärjestelmän puutteina
- Lainsäädäntöön liittyvät huolet - voiko yksi lastensuojelulaki vastata kaiken ikäisten lasten ja nuorten tuen tarpeisiin?

SOSIAALINEN YMPÄRISTÖ

- Sosiaalisten verkostojen keskeisyys nuoren tilanteessa
- Laajat kaveripiirit, joissa mukana myös aikuisia
- Sukupolvien välinen asennepolarisaatio (vanhemmat vs. nuoret)

”Ainut taho, mikä järjestää jonkun näkösiä palveluita, on lastensuojelu, jonka keinot on rajalliset. Niin sitten ollaan siinä, että se sama lastensuojelulaki, mikä toimii sinne 7-vuotiaaseen perhekotiin sijoitettuun lapseen tulisi toimia tähän, joka on alottanu 11-12-vuotiaana IV-käytön. Lastensuojelulaki on tällä hetkellä ihan jees, mutta se ei vaan palvele kaikkia”

Sijaishuollon ammattilainen

PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ SIAISHUOLLOSSA

- Valvonnan haasteet - erityisesti vertaissuhteet & sosiaalinen media
- Mielekkään tekemisen puute (esim. harrastukset)
- Näköalattomuuden ja toiveikkuuden puuttumisen kokemukset
- Huoli nuorten kaksinkertaisen stigman kokemuksista

MENETELMÄT JA PÄIHDEOSAAMINEN

- Päihdekäyttöön vastaaminen pitkälti sijaishuollon sisällä - keskustelut, rajoitustoimenpiteet, sijaishuoltoapaikan uudelleen arviointi
- Koetut puutteet osaamisessa liittyen nuorten ongelmalliseen päihteidenkäyttöön
- Pitkjänteisyys nuorten päihdeasioiden hoitamisessa - harvoin tavoitteena päihteettömyys

"Jos sä meet sen nuoren kanssa ensimmäisenä, ku se tulee, istutaan alas ja nyt jutellaan sun elämästä. Ne sanoo, että ei jutella. Vaan nimenomaan se lähtee siitä, että se aktiivinen läsnäolo ja mahdollisuus sille. Ja sit, jos se nuori antaa yhtään merkkejä siihen, että hän haluais keskustella ja tulee jotain semmosia asioita, mitä hän jättää, mihin sä voit tarttua, nii siinä vaiheessahan se alkaa se työstäminen"

Sijaishuollon ammattilainen

"Sehän on valitettavan usein todella hankalaa, että nää lapset jotka käyttää päihteitä, niin nehan nyt on tuolla terveydenhoidon, nuorisopsykiatrian puolella, niin ihan semmonen viimesijainen asiakaskunta, että tavallaan kaikki helposti laitetaan sen päihteiden käytön syyksi"
Sijaishuollon ammattilainen

PALVELUJÄRJESTELMÄ

- Kokemukset nuorille suunnattujen päihdepalvelujen riittämättömyydestä - preventiivisyys & haittoja lieventävä toiminta
- Pirstaleisuus & alueellinen vaihtelu suurta
- Kaksoisproblematiikka ja mielenterveyspalvelujen saannin haasteet
- Olemassa olevien palvelujen tunnistetut kynnykset erityisesti moniammatillisen yhteistyön toteutumisessa
- Nuoruuden kehitysvaiheen huomiointi
- Ensi- ja viimesijainen vastuu hoidosta sijaishuollolla

VANHEMPIEN HAASTATTELUT (N=10)

- Vanhemmilla haastatteluhetkellä alle 29-vuotias lapsi, jolla alaikäisenä ollut ongelmallista päihdekäyttöä ja kontakti sosiaalipalveluihin
- Lähes kaikilla lapsi ollut sijaishuollossa eri pituisia jaksoja
- Kaikki haastatellut äitejä, lapset pääosin poikia
- Haasteltavien löytämisessä hyödynnetty aiheen parissa työskenteleviä järjestöjä sekä lumipallomenetelmää
- Haastattelut kevään ja kesän 2025 aikana

Perheen tilannetta ei nähdä kokonaisvaltaisesti

Palvelujärjestelmä ei vastaa vanhemman tuen tarpeeseen

Muut palvelutarpeet tulevat usein ohitetuksi, jos nuori käyttää päihteitä

Sosiaali- ja terveystieteissä ei pystytä katkaisemaan nuoren päihdekäyttöä

PERHE

- Koko perheen ja perheenjäsenten tuen tarpeita ei huomioitu
  - Erityisesti sisarukset jäivät ilman tukea
- Nuoren päihteiden käytön vaikutuksia muihin perheenjäseniin tai perhesuhteisiin ei huomioitu riittävästi
  - Päihteitä käyttävä nuori ja perhe
  - Vanhempien keskinäinen suhde
  - Sisarusten väliset suhteet
- Nuoren päihteiden käytön vakavuus saattoi tulla vanhemmille täytenä yllätyksenä vs. vanhempi oli jo pitkään yrittänyt puuttua nuoren päihteiden käyttöön

”No onhan se vaikuttanu ihan hirveesti. Niin ku kerroin siitäki, että tää [lapsi], halus muuttaa pois, vaikka varmaan hän ei ois muuten muuttanu, mut hän ei kestäny sitä sellasta ilmapiiriä, mikä kotona on, tosi raskas, ja se-, on kaikkee huutoo ja riitaa siinä. Ja kyllä se koettelee parisuhdetta. Se koettelee niitten vanhempien psyykkisii voimavaroja ihan hirveesti. Et mul oli tosi paljon niinku-, silloin, ku se mun [lapsi] oli karussa, että se oli pariki yötä ja mä en tienny, missä on ja mä soittelen ympäriinsä ja yritän kavereilta kysellä. Ja sit se vaan yks kaks ilmestyy kotiin, eikä kerro, missä on. Ja sit se taas häviää. Yks silmänräpäys vaan, ni se katoaa. Ja se oma mielikuvitus siinä laukkaa”

Vanhempi

”Sosiaalihuollosta aina, mä aina sanoin sitä, että mä en kaipaa ihmistä keskustelun tueks, vaan mä kaipaisin käsiä tai apua, jotain konkretiaa. Se, et ku mä kolmen lapsen yhäitinä otan ja lähden ambulanssin perässä päivystykseen, ja mul on kaikki kolme lasta erityisruokavaliolla, ni se, et mulla pitää olla aina vähintään kaks lämmintä ruokaa tehtynä valmiiks jääkaappiin sitä varten, että me joudutaan lähteä päivystykseen ja että mun lapsille on ruokaa... Mä en oo koskaan kokenu mitään hyötyä niistä lastensuojelun kontakteista, siitä että viikottain tai kahen viikon välein tai kolmen viikon välein tavataan joko toimistolla tai virkailija tulee kotiin ja istutaan pöydän ääreen. En mitää hyötyä. Ja mä oon aina sanonu, että en halua niitä, mutta ne on vaan pakko olla”

Vanhempi

PALVELUJÄRJESTELMÄ

- Palveluprosessit olivat epäselviä
  - Vanhemmat eivät saaneet tarpeeksi tietoa lapsensa tilanteesta eikä tietoa esitetty ymmärrettävässä muodossa
- Vanhemmat kokivat jaksamisen haasteita, johon he eivät saaneet riittävää tukea tai ymmärrystä
- Vanhemmat kaipasivat konkreettista tukea arkeen
  - Avun ja tuen hakeminen jäi vanhemman oman aktiivisuuden ja jaksamisen varaan
- Vanhemmat toivat kuitenkin esille hyviä kokemuksia yksittäisistä työntekijöistä

MUUT PALVELUTARPEET

- Sosiaali- ja terveyspalveluissa keskityttiin ainoastaan nuoren päihteiden käyttöön
  - Päihteiden käytön juurisyyt sivuutettiin
- Päihteiden käyttöön puuttumalla pyrittiin ratkaisemaan nuoren muut palvelutarpeet
  - Mielenterveysongelmat
  - Neuropsykiatriset haasteet
  - Käytöshäiriöt
- Vanhemmat kokivat usein, ettei muita palvelutarpeita kuultu tai huomioitu ja niihin piti etsiä apua itse

”Ja sitte sinne päihdelaitokseen, jossa itse asiassa se alamäki oli tosi raju. Siellä sit alko iv-käyttö ja kaikki, et toi laitosympäristö tommosena, missä vaan arvioidaan ja sitte lopulta ei kiinnitetä huomiota edes niihin alkuperäsiin haasteisiin, vaan sit nostetaan vaan se, et ku sinulla on päihdeongelma, niin tämä päihdeongelma pitää hoitaa pois alta. Eli missään kohtaa ei oikeestaan saatu minkään näköstä kuntouttavaa tukea, kun aina vaan sanottiin, että kun tämä päihdeongelma, kun tämä päihdeongelma”

Vanhempi

”Mä en oikeen kyselemälläkään saanu selville, että millä metodeilla he sitä kuntoutusta tekee. Ja sitte ku se oli semmosta, et kolmen, neljän kuukauden välein vaihetaan paikkaa, ni aina alotetaan arvioinnilla, ja sitte ku saadaan arviointi valmiiks, ni onki jo seuraava paikka, ni eihän siinä pääse minkään näköseen kuntouttavaan työskentelyyn. Vaan sehän tommost nepsy-lasta, jolle muutokset on vaikeita, ni rikkoo vaan enemmän. Eli mä aattelen, et se ahdistus on siellä laitos laitokselta vaan kertyny ja kertyny ja kertyny”

Vanhempi

PÄIHTEET

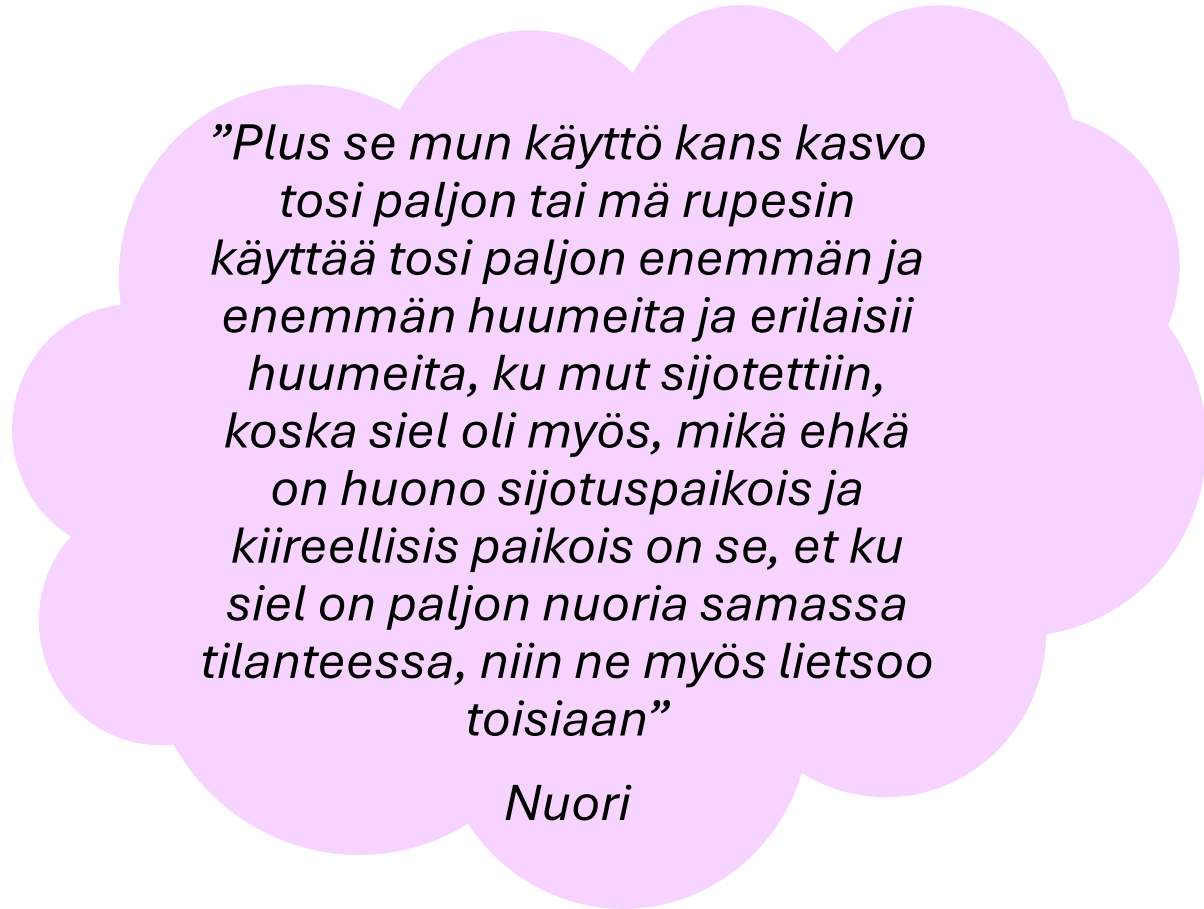
- Alaikäisten päihdepalvelut eivät olleet riittäviä tai oikea-aikaisia
- Palveluiden saanti oli sekä alueellisesti että taloudellisesti epätasa-arvoista
- Kodin ulkopuoliset sijoitukset eivät yleensä parantaneet nuoren tilannetta ja päihteiden käyttö jatkui tai lisääntyi sijoituksen aikana
- Keskeisimmät työvälineet olivat seulat sekä rajoitustoimenpiteet
- Ulkopuolisia päihdepalveluita ei ollut saatavilla eivätkä vanhemmat tiesivät millaista päihdetyöskentelyä nuoren kanssa tehtiin

NUORTEN HAASTATTELUT (*N*=20)

- Haastatelluilla nuorilla on ollut omakohtainen kokemus päihteiden käytöstä ja lastensuojelusta
- Haastatteluhetkellä jälkihuollon asiakkaita (18–25-vuotiaita)
- Tavoitettiin pääosin TikTok-sossujen julkaiseman mainoksen kautta
- Haastattelut toteutettiin kasvotusten, videopuhelussa, puhelimitse tai kirjallisesti
- Haastattelut kerättiin kevään ja kesän 2024 aikana

PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ

- Monilla nuorista vakava päihteiden käyttö sijoituksen syy
- Usein päihteiden käyttö lisääntyi ja monipuolistui sijoituksen aikana
- Monipäihdekäyttö ja päihtymyshakuisuus yleisiä
- Päihdepalveluiden saanti harvinaista, pääosin päihdekäyttöön puututtiin rajoituksilla

”Plus se mun käyttö kans kasvo tosi paljon tai mä rupesin käyttää tosi paljon enemmän ja enemmän huumeita ja erilaisii huumeita, ku mut sijoitettiin, koska siel oli myös, mikä ehkä on huono sijoituspaikois ja kiireellis paikois on se, et ku siel on paljon nuoria samassa tilanteessa, niin ne myös lietsoo toisiaan”

Nuori

”Mä olisin alun perinkin tarvinnut mielenterveysapua. Mut sit mut on aina sijoitettu paikkoihin, mis on niitä päihteitä ja ehkä enemmän käytösongelmia. Et se on tosi vaikeeta sijoittaa nuoria paikkaan silleen, että ku saattaa olla, et ne nuorien välisetkin ongelmat, tai nuorien omat ongelmat sit sotii niiden toisten ongelmien kanssa”

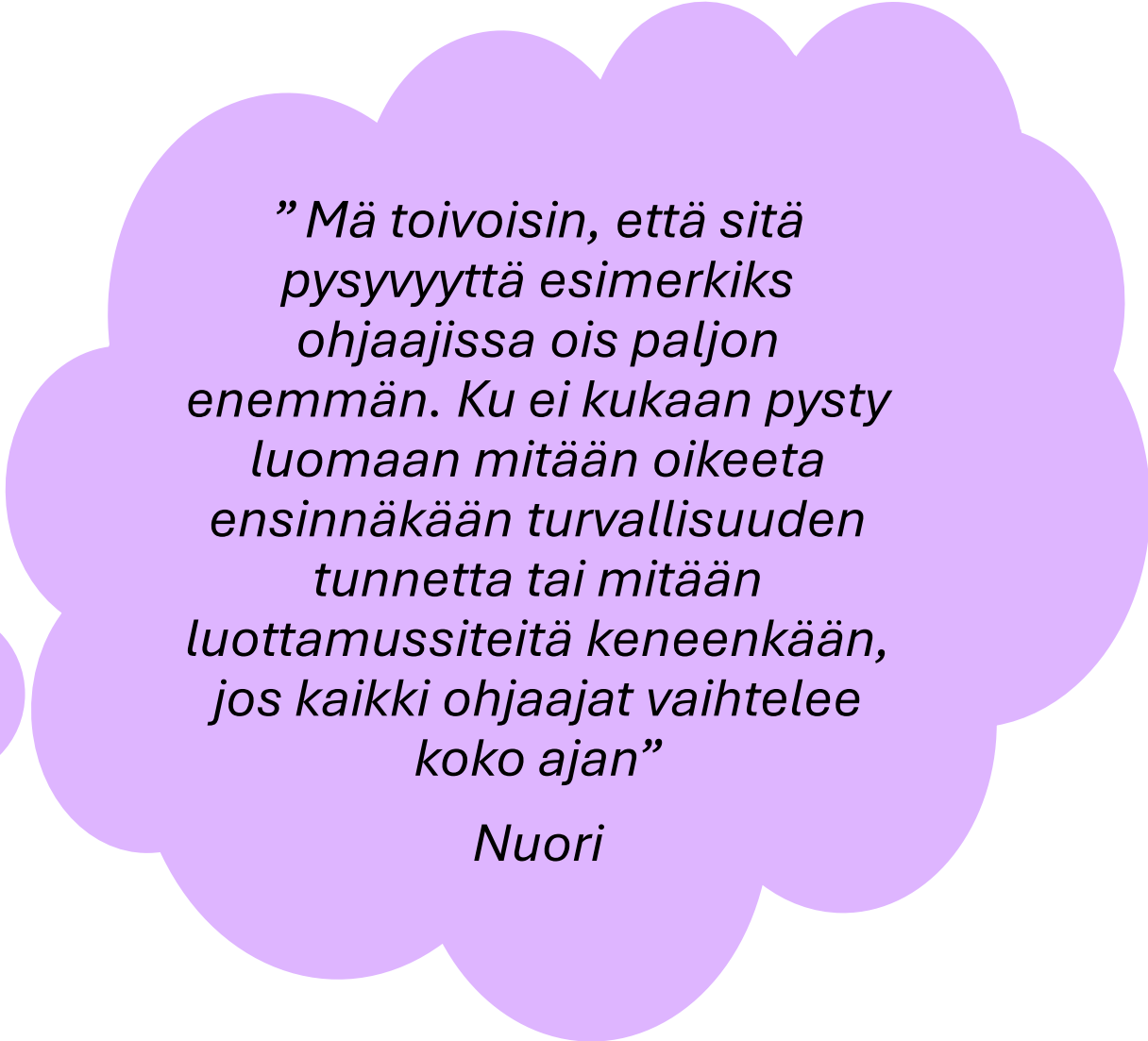
Nuori

MIELENTERVEYS

- Päihteiden käyttö osalla keino selviytyä mielenterveyden haasteiden kanssa
  - Mielialaoireet
  - Traumaattiset elämäkokemukset
  - Nepsy-piirteet
- Mielenterveyden haasteita ei kaikilla nuorista tunnistettu tai saatu apu koettiin riittämättömänä

PALVELUJÄRJESTELMÄ

- Nuorilla pelko rajoitustoimenpiteistä, toisaalta ymmärrys niiden merkityksestä
- Palvelujärjestelmässä tehdyt päätökset ja niiden perustelut olivat nuorille epäselviä
- Ammattilaisten vaihtuvuus vaikeutti nuorten luottamusta

”Mä toivoisin, että sitä pysyvyyttä esimerkiksi ohjaajissa ois paljon enemmän. Ku ei kukaan pysty luomaan mitään oikeeta ensinnäkään turvallisuuden tunnetta tai mitään luottamussiteitä keneenkään, jos kaikki ohjaajat vaihtelee koko ajan”

Nuori

*” No se EHO-jakso
sillon, mä olin sitä
mielt et en mä tarvii
tätä, et tää on ihan
turha. Mut sen jälkeen
kun mä olin ne ollu, tai
sen vikan kerran, niin
sit mä tajusin ettei täst
oo ku hyötty”*

-Nuori

SIJAISHUOLTO

- Päihteisiin liittyvä keskustelukulttuuri sijaishuollossa keskittyi haittoihin tai keskustelua ei saanut käydä
- Nuorten verkostoituminen sijaishuollossa riskinä
  - Päihteet
  - Rikollisuus
- EHO-jaksot koettiin jälkeenpäin hyödyllisinä, mutta liian lyhyinä

PÄIHDEHAITAT

”Se vaikuttaa aika paljon, koska siis mullahan on tosissaan noita, mul on epilepsia, mul on muistihäiriöitä, sit mul on ajattelemisvaikeuksia, keskittymisvaikeuksii, lukemisvaikeuksii, kaikenlaisii vaikeuksii tommosii mikä oikeesti vaikuttaa elämään. Ja just et toi motivaatiohan ei oo yhtään korkeella enää kun mä rupesin käyttää. Ja no ylipäättään aika lailla kaikki on menny päin helvettii sen jälkeen, sit tuli epilepsia viel sen takii, eihän sille voi mitään”

Nuori

- **Nuorilla päihdehaitat osin erilaisia kuin aikuisilla**
  - Vaikeaa tunnistaa haittoja päihteistä johtuviksi
- **Haitat saattavat jatkua pitkään päihteiden käytön loputtuakin**
  - Päihteiden käytön aiheuttamat pitkäaikaiset fyysiset ja psyykkiset oireet
  - Altistuminen väkivallan näkemiselle ja/tai kokemiselle
  - Rikosoikeudelliset seuraamukset
  - Koulutuksen ja työelämäkokemuksen puute
  - Hyvinvointia tukevien ihmissuhteiden heikentyminen tai katkeaminen
  - Stigma

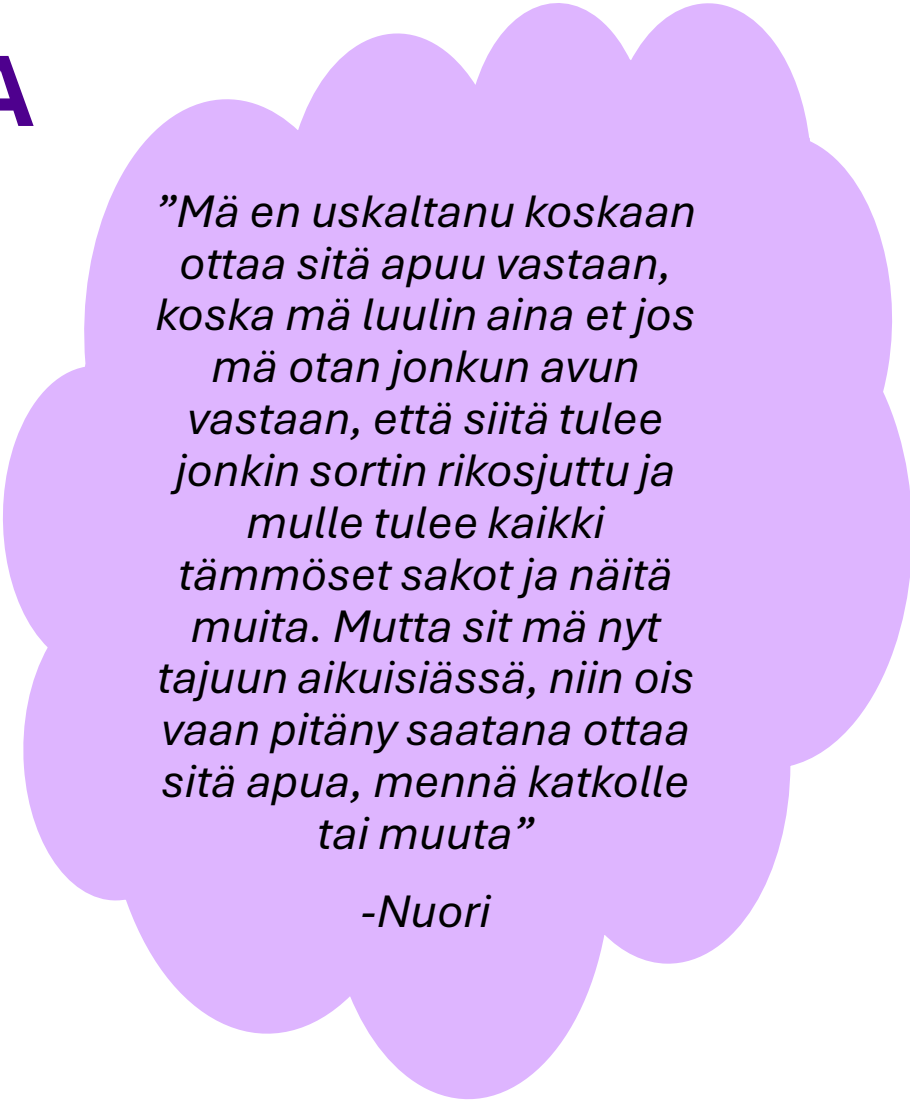
KOKEMUKSET AVUN SAANNISTA

- **Lähes kaikki nuorista kokivat sijaishuollon olleen tarpeellista**

- Monilla sijaishuollon ja jälkihuollon merkitys jäsenyi kokonaisuutena positiivisena

- **Koettu turvattomuus ja yksinäisyys**

- Kamppailu ongelmallisen päihdekäytön ja sen seurausten kanssa
- Näköalattomuus suhteessa tulevaisuuteen
- Vaikeus pyytää ja vastaanottaa apua
- Toive aikuisten puuttumisesta ongelmalliseen päihteiden käyttöön vs. pelko puuttumisesta ja puuttumisen keinoista

”Mä en uskaltanu koskaan ottaa sitä apuu vastaan, koska mä luulin aina et jos mä otan jonkun avun vastaan, että siitä tulee jonkin sortin rikosjuttu ja mulle tulee kaikki tämmöset sakot ja näitä muita. Mutta sit mä nyt tajuun aikuisiässä, niin ois vaan pitäny saatana ottaa sitä apua, mennä katkolle tai muuta”

-Nuori

AVAINASIAANTUNTIJOIDEN HAASTATTELUT (N=34)

- Haastateltavat toimivat päihdepalvelujen, lastensuojelun, hyvinvointialueiden, viranomaisten, tutkimuslaitosten ja järjestöjen tehtävissä
- Aineisto tekee näkyväksi miten vastuu nuorten päihdeongelmaan puuttumisesta jäsentyy sekä missä kohdin nuorten palvelupolut katkeavat
- Tässä esityksessä avainasiantuntijaosuus rakentuu kahden käsikirjoituksen jäsennyksiin:
  - vastuun kehykset: arki, palvelujärjestelmä ja rakenteellinen ohjaus
  - “palvelusillat” kriittisissä katkoskohdissa

JUURISYIDEN
TUNNISTAMINEN
JA NIIHIN
PUREUTUMINEN

“Nuoren ei pitäisi joutua ensin tietämään oikeaa palvelukategoriaa, ennen kuin hän voi saada apua.” – koonti avainasiantuntija-aineistosta

KENEN VASTUU?

1. Aikuisvastuu, arki ja lähiyhteisö

Turvalliset aikuiset, vanhemmat, koulu, harrastukset ja arjen yhteisöt tunnistavat huolen ja ottavat sen puheeksi

2. Koordinoitu palveluvastuu

Sosiaali- ja terveydenhuollon, lastensuojelun, päihde- ja mielenterveyspalvelujen yhteinen arviointi ja työ

3. Rakenteellinen ja poliittinen vastuu

Lainsäädäntö, kansallinen ohjaus, resurssit ja yhdenvertaiset palvelut määrittävät, onko apu tosiasiallisesti saavutettavaa

Ydinhavainto: vastuu on jaettava, mutta kokonaisvastuun on oltava selkeä

MIKÄ KATKEAA PALVELUPOLUISSA?

- 1) Varhainen huoli ei muutu oikea-aikaiseksi ja nuorilähtöiseksi avuksi
- 2) Vastuu hajoaa palvelurajapinnoilla: päihde, mielenterveys, lastensuojelu ja perheiden tuki erotetaan toisistaan
- 3) Sijaishuolto toimii käytännön vastauksena vakavaan päihdekäyttöön, vaikka sijoitus ei itsessään ole päihdehoitoa
- 4) Nuoren kiinnittyminen apuun katkeaa helposti motivaation, retkahdusten ja siirtymien kohdalla
- 5) Palvelujen saatavuus ja sisältö vaihtelevat alueittain ja palveluntuottajittain

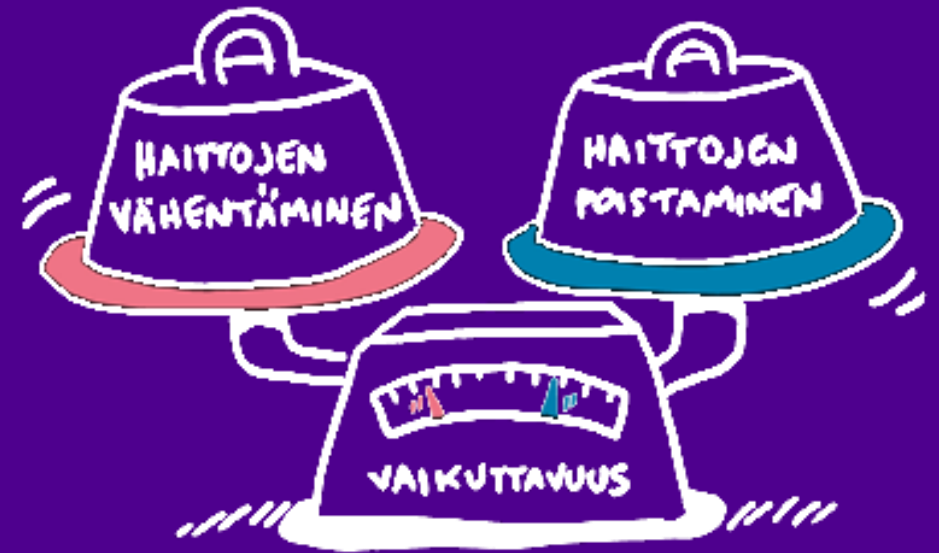

“Nuoret tulee palveluihin hyvin myöhäisessä vaiheessa, jolloin ongelmat pitkittyvät ja monimutkaistuvat ennen kuin palveluihin päästään.”

Avainasiantuntija

TUTKIMUSTULOKSET

OSIO II: Nuorille suunnattujen päihdepalvelujen kehittämistarpeet ja -mahdollisuudet

ALAIKÄISILLE NUORILLE SUUNNATTUJEN PÄIHDEPALVELUJEN KEHITTÄMISTARPEET

Kehittämistarpeet ja -mahdollisuudet perustuvat NUPPU-hankkeen tutkijoiden julkaisemiin ja kesken oleviin tieteellisiin artikkeleihin, väitöskirjoihin, muihin julkaisuihin ja puheenvuoroihin sekä alustaviin aineistolähtöisiin analyysihin

Jälkihuollossa olevien **nuorten** haastattelut ($N=20$)

Vanhempien haastattelut ($N=10$)

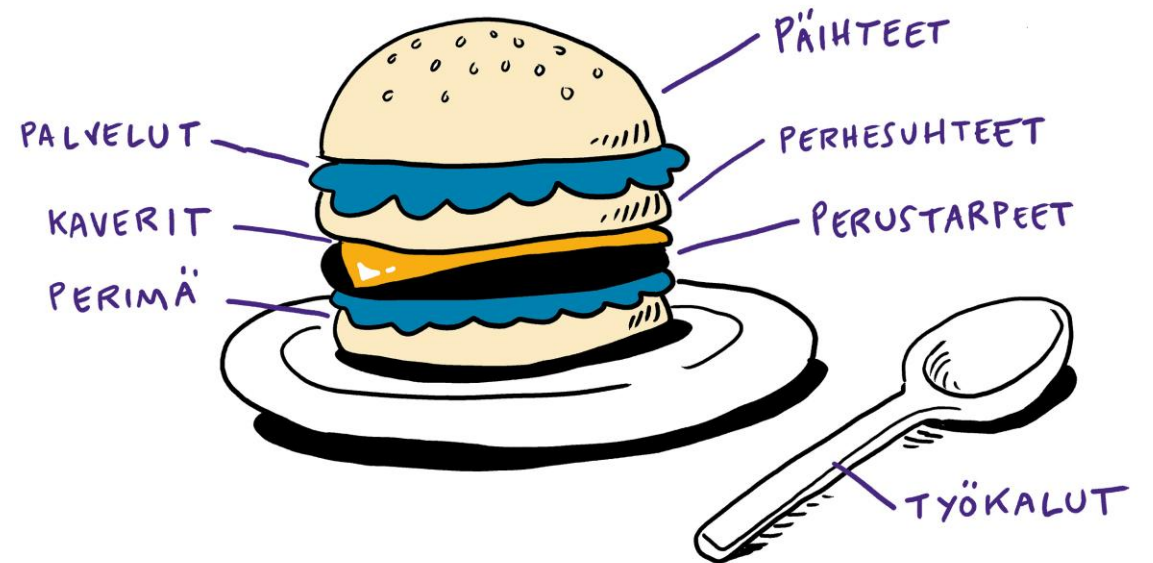
Sijaishuollon ammattilaisten kyselyaineisto ($N=55$) ja haastattelut ($N=12$)

Avainasiantuntijoiden haastattelut ($N=34$)

NUORTEN (N=20) NÄKEMYKSIÄ KEHITTÄMISTARPEISTA

Kysyttiin:

- nuorten päihteiden käytön ilmiöstä
- henkilökohtaisista kokemuksista liittyen päihteiden käyttöön ja sen lieveilmiöihin
- perhe-, läheis- ja vertaissuhteista
- lastensuojelun sijaishuollosta
- palvelujen kehittämistarpeista

PÄIHTEISTÄ JA NIIDEN KÄYTÖSTÄ PUHUMINEN

” Mun mielestä semmoinen avoimuus ois tosi tärkeitä. Ja silleen oikeesti nuorten kuunteleminen ja kysyminen niiltä ja semmoinen ymmärtäväinen asenne ja et jos nuori kertoo niin nuoren ei tarvi pelätä sitä että siitä tulee jotain seuraamuksia. Et jotenkin sillä tavalla pitää tehdä selkeeks ja semmoseks, semmonen avoin ja turvallinen ilmapiiri, oikeesti keskustella asioista”

Nuori

Puheeksi otto päihteistä ja niiden käytöstä

- **Mahdollistetaan nuorelle turvallinen tila** kertoa päihteiden käytöstä sekä omista kokemuksistaan ja ajatuksistaan päihteisiin liittyen niin huoltajille, läheisille kuin ammattilaisille
- **Rajataan nuorta ja puututaan päihteiden käyttöön** matalalla kynnyksellä syylistämättä
- Suhtaudutaan nuoren kertomaan **ymmärtäväisesti, empaattisesti ja kehitystaso huomioiden eikä vähätellä** nuoren päihteiden käyttöä
- **Varmistetaan pitkäaikaiset ja pysyvät asiakassuhteet**, joissa nuoren ja ammattilaisen välille voi muodostua luottamuksellinen suhde

PÄIHTEIDEN KÄYTTÖÖN PUUTTUMISEN KEINOT

Päihteiden käyttöön puuttumisen keinoja tulee kehittää

- **Rajoitustoimenpiteiden ja seulojen lisäksi tarvitaan muita keinoja**, koska rajoitustoimet estävät heikosti päihteiden käyttöä eivätkä seulat ole aina luotettavia
- **Panostetaan sijaishuoltopaikan valintaan**, koska päihteitä käyttävät nuoret verkostoituvat helposti lastensuojelulaitoksissa ja nuoren päihteiden käyttö usein jatkuu, jos yksikön ammattilaisilla ei ole riittäviä keinoja puuttua siihen
- **Tarjotaan apua kokonaisvaltaisesti päihteiden käytön ohella myös muihin nuoren ongelmiin**, kuten muihin mielenterveyshäiriöihin, neuropsykiatrisiin haasteisiin sekä ristiriitoihin perhe- ja vertaissuhteissa
- **Hyödynnetään vertaistukea ja kokemusasiantuntijoita** nuoren kanssa työskenneltäessä

”Semmonen tsemppaaminen, aito ilo aikuiselta ja nuoren kanssa tavoitteiden tavoittelu vaikkapa palkitsemisella toimis enempi kuin toruminen ja rajotukset”

Nuori

VAPAA-AJAN TOIMINTA

”Nuorilla ei nykyään oo hirveästi, et ne ei käy harrastuksissa tai mitään muutakaan, ne viettää aikansa tuolla pihalla jossaki nurkalla, justiin käyttävät päihkeitä tai jotaki muuta tommosta, et mun mielestä pitäs lisätä enemmän semmosta toimintaa nuorille, et niillä ois mukavaa normaalielämää”

-Nuori

Vapaa-ajan toimintaan suunnitelmallisuutta, ennakoitavuutta ja aikuisten valvontaa

- Luodaan nuorille **kokemuksia merkityksellisyydestä ja yhteisöllisyydestä** vahvistaen nuoren osallisuutta
- **Kiinnitetään huomiota nuoren vertaissuhteisiin** ja puututaan tarvittaessa esimerkiksi kiusaamiseen, rikolliseen toimintaan ja päihteiden käyttöön
- **Lisätään lasten ja nuorten yhdenvertaisia harrastusmahdollisuuksia** niin liikunnan, taiteen kuin kulttuurin osalta ja autetaan nuorta löytämään oma kiinnostuksen kohteensa

VANHEMPIEN (N=10) HAASTATTELUISTA ESIIN NOUSSEET KEHITTÄMISTARPEET

**Nuorille suunnatun tuen on kohdistuttava päihdekäytön
taustalla vaikuttaviin tekijöihin**

**Alaikäisen nuoren ongelmallinen päihdekäyttö luo
tuen tarpeita koko perheelle**

TUKITOIMIEN ON KOHDISTUTTAVA PÄIHDEKÄYTÖN TAUSTALLA VAIKUTTAVIIN TEKIJÖIHIN

- Sen sijaan, että palveluiden keskiössä on vain nuoren päihdekäytön ongelmallisuus, **päihdekäytön syitä on tarkasteltava syvällisemmin ja niihin on pyrittävä konkreettisesti vaikuttamaan**
- **Päihteiden käyttö ei ole syy ohittaa** nuoren muita tuen tarpeita
- Nuoren elämäntilanne sekä tuen tarpeet on **huomioitava palveluissa kokonaisvaltaisesti**
- Vanhemmat kokivat nuorten tarvitsevan ensisijaisesti
  - keinoja haastavien tunteiden ja traumaattisten kokemusten käsittelemiseen
  - tukea erilaisiin arjen haasteisiin
  - mahdollisuuksia mielekkääseen tekemiseen

"Keskustelu ehkä on se, koska, niin, päihdeongelma, ei se tuu tavallaan ilman syytä niin sanotusti, et aina siel on taustal joku syy, mikä saa sut sen ratkasun tekemään"

Vanhempi

"näille nuorille pitäis olla, et siel saa apua myös niihin traumaattisiin asioihin ja keinoja sen päihteidenkäytön tilalle. Ja myös sitä ymmärrystä, et jos sä nyt kuitenkin käytät, niin mitä siitä seuraa. Ja siel pitäis olla myös ne kokemusasiantuntijat, et älä lähe tänne"

Vanhempi

KOKO PERHEEN TUEN TARPEET ON HUOMIOITAVA

" toivoisin vielä sinne sosiaalityöhön, että ku sille nuorelle tulee sitä päihteidenkäyttöä, nii ei keskityttäis niinkään siihen päihteidenkäyttöön, vaan siihe, et mitä sinne perheeseen tietyllä tavalla kuuluu

Vanhempi

- **Koko perheen (nuori, vanhemmat, sisarukset) arjen konkreettinen tukeminen sekä vanhempien ja sisarusten tuen tarpeisiin vastaaminen** auttaa myös nuorta
- Kokonaisuudessaan **palveluiden sekä yhteistyön laatu niin ammattilaisten kesken sekä perheen välillä**
- **Palveluprosessien sekä tehtyjen päätösten tulee perustua yhteistyöhön ja avoimuuteen**
- Luottamuksen kannalta haastavana pidettiin **työntekijöiden vaihtuvuutta sekä lapsen toistuvaa siirtämistä** sijaishuoltopaikasta toiseen
- Positiiviset kokemukset liittyivät **inhimilliseen, kiireettömään ja läsnäolevaan kohtaamiseen, jossa ammattilaisilla oli aito kiinnostus** nuoren sekä perheen tilanteeseen

SIJAISHUOLLON AMMATTILAISTEN NÄKEMYKSIÄ KEHITTÄMISTARPEISTA

- Sijaishuollon ammattilaisilta kysyttiin sähköisessä kyselyssä ($N=55$) ja haastatteluissa ($N=12$) muun muassa alaikäisten päihteiden käytön ilmiöstä, palvelujärjestelmästä, moniammatillisesta yhteistyöstä sekä työmenetelmistä ja henkilökohtaisesta kompetenssista

**Nuorten ongelmalliseen
päihteiden käyttöön
suhtautumisen ja
lainsäädännön
muuttaminen**

**Moniammatillisen
yhteistyön lisääminen ja
palveluvalikoiman
kasvattaminen**

**Ammattilaisten
osaamisen
vahvistaminen ja
kouluttautumisen
mahdollistaminen**

LAINSÄÄDÄNTÖ JA SUHTAUTUMINEN NUORTEN ONGELMALLISEEN PÄIHTEIDEN KÄYTTÖÖN

Lainsäädäntöä tulee uudistaa oikea-aikaisen ja tarpeenmukaisen tuen saamiseksi

- Ammattilaisten välisen **tiedonvaihdon parantaminen** tietosuojaa ja vaitiolovelvollisuutta unohtamatta
- **Poistetaan palveluihin pääsyä rajoittavia rakenteellisia linjauksia**, jotta palvelujen myöntäminen vastaa nuorten tosiasiallisia palvelutarpeita

Nuorten ongelmalliseen päihteiden käyttöön suhtautumisen tulee muuttua

- **Puretaan ennakkoluuloja**, jotta ongelmallisesti päihteitä käyttävän nuoren avun hakeminen helpottuu
- Varmistetaan, ettei nuoren päihteiden käyttö estä **kokonaisvaltaista hoidon** saamista (esim. muut mielenterveyden haasteet)

”Mutta ku alaikänen, eihän sillä voi olla päihdeongelmaa, ku ei lain mukaan semmosta asiaa oo, nii miten sille vois ollakaan mitään semmosta varmaa hoitoakaan saatavilla”

Sijaishuollon ammattilainen

MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ JA PALVELUVALIKOIMA

*”Semmonen moniammatillisuus ja esimerkiksi terveydenhoidon ja sosiaalipuolen yhteistyö näitten lasten asioissa ois ihan äärimmäisen tärkeitä”
Sijaishuollon ammattilainen*

Moniammatillisen yhteistyön tekemisen mahdollisuuksia tulee lisätä

- Suunnataan **resursseja eri organisaatioiden väliseen yhteistyöhön** ja rakennetaan yhteiset toimintamallit
- **Selkeytetään vastuunjakoa** erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon välillä ja varmistetaan sujuvat palvelupolut

Ammattilaiset tarvitsevat riittävän kattavan palveluvalikoiman

- Mahdollistetaan **yksilöllinen palvelutarpeen arviointi ja huomioidaan nuoruuserityisyys kaikissa palveluissa**
- Lisätään **sijaishuollon ulkopuolisia päihde- ja mielenterveyspalveluja**
- Pidennetään **EHO-jaksojen kestoja**

AMMATTILAISTEN OSAAMINEN JA KOULUTTAUTUMINEN

Koulutuksen tuottamaa päihde- ja riippuvuusosaamista tulee vahvistaa

- **Vahvistetaan ammattilaisten osaamista** päihteiden käytön tunnistamisessa, jotta nuorten **ongelmat havaitaan ajoissa** ja he saavat oikeanlaista apua
- Tuetaan ammattilaisten mahdollisuutta tunnistaa nuorten päihteiden käytön **taustalla olevat moninaiset tekijät ja siihen liittyvät muut ongelmat**
- Kehitetään ammattilaisten **taitoja nuoren toimijuuden ja motivaation vahvistamisessa**
- Panostetaan ammattilaisten osaamiseen **erityisesti peruspalveluissa**, jotta voidaan ehkäistä kustannuksiltaan suurempien erityispalvelujen tarvetta tai ainakin lyhentää niiden kestoja
- Ammattilaisille tulee tarjota mahdollisuus **kouluttautua myös työn ohella**

”Mitä enemmän on semmosta jaettua ymmärrystä siitä ongelmasta, mikä on, ja jokaisen spesifiä osaamista tarjolla, niin sitä paremmin niihin [ongelmiin] voidaan vaikuttaa”

Sijaishuollon ammattilainen

AVAINASIAANTUNTIJOIDEN (n=34) KUVAAMAT KEHITTÄMISTARPEET PALVELUJÄRJESTELMÄN RAJAPINNOILLA

- Aineisto vahvistaa NUPPU-hankkeen päätulosta: kyse ei ole vain yksittäisen palvelun puutteesta, vaan katkeilevista vastuista nuoren palvelupolulla
- Kehittämistarpeet sijoittuvat kolmeen vastuutasoon: arjen aikuiset ja lähiyhteisöt, koordinoitu palvelujärjestelmä sekä kansallinen/rakenteellinen ohjaus
- Palveluiden kehittämisessä on tärkeää siirtyä pelkistä lähetekäytännöistä kohti konkreettisia palvelusiltoja ja nimettyä kokonaisvastuuta

“Yksikään taho ei ratkaise tätä yksin - nuoren ympärille tarvitaan yhteinen tilannekuva ja yhteinen vastuu.”

Avainasiantuntija

1. AIKUISVASTUUN, ARJEN JA LÄHIYHTEISÖN KEHYS

- **Ongelma** määrittyy arjen suojarakenteiden heikentymisenä - turvallisten aikuisten, yhteisöllisyyden ja mielekkään tekemisen puutteena
- **Vastuu** rakentuu vanhemmille, perheelle, koululle, nuorisotyölle, harrastuksille ja kaikille nuoren arjessa oleville aikuisille
- **Oikeutettu puuttuminen** on varhaista, suhteisiin perustuvaa ja nuoren omaan elinympäristöön kiinnittyvää
- Vanhemmat ja perhe tarvitsevat samalla konkreettista tukea, eivät vain vastuutusta

“Aikuisen pitää puuttua. Se on minusta lähtökohta.”

Avainasiantuntija

2. KOORDINOIDUN PALVELUVASTUUN KEHYS

- **Ongelma** määrittyy palvelujärjestelmän pirstaleisuutena - nuori liikkuu rajapinnoilla, mutta kokonaiskuva ja koordinointi puuttuvat
- **Vastuu** rakentuu sosiaali- ja terveydenhuollon, lastensuojelun, päihde- ja mielenterveyspalvelujen yhteiseksi tehtäväksi
- **Oikeutettu puuttuminen** on yhteistä arviointia, jaettua palvelusuunnitelmaa, nimettyä koordinointia ja pitkäkestoista rinnalla kulkemista
- Päihde- ja mielenterveysongelmia ei tule hoitaa peräkkäisinä “portteina”, vaan yhtäaikaisesti ja kokonaisvaltaisesti

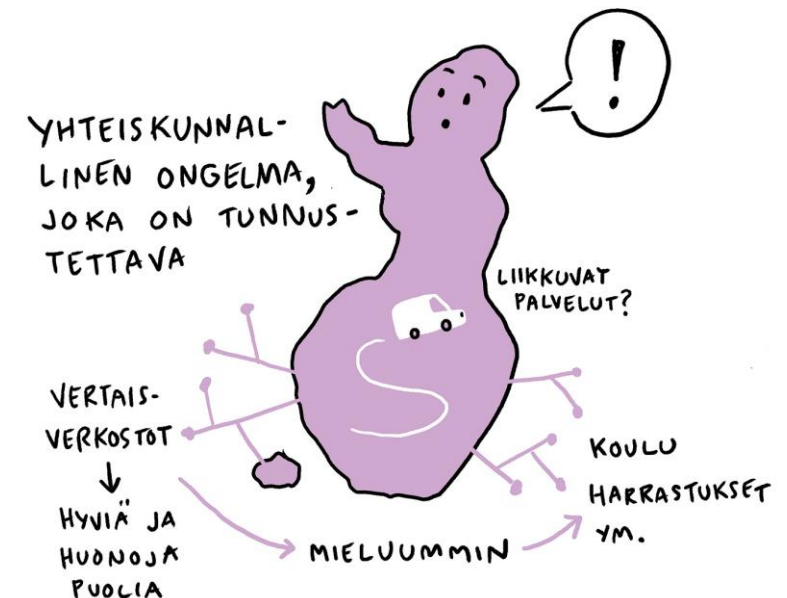
MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ
JA OSAAMISEN LISÄÄMINEN

“Lapsi tai nuori pitäisi tunnistaa meidän kaikkien yhteiseksi asiakkaaksi.”

Avainasiantuntija

3. RAKENTEELLISEN JA POLIITTISEN VASTUUN KEHYS

- **Ongelma** määrittäyty kansallisen ohjauksen, lainsäädännön, resurssien ja alueellisen yhdenvertaisuuden kysymykseksi
- **Vastuu** rakentuu valtiolle, hyvinvointialueille, päätöksentekijöille ja palvelujen järjestäjille
- **Oikeutettu puuttuminen** on palveluihin pääsyn turvaamista; se ei saa riippua asuinalueesta, vanhempien voimavaroista tai yksittäisen ammattilaisen kyvystä etsiä ratkaisuja
- Tarvitaan selkeä määrittely siitä, mitä alaikäisten päihdehoito on ja miten se yhdessä toteutetaan

“Pitäisi määritellä ja lainsäädännöllisesti kirjata, miten alaikäisten päihdehoito järjestetään ja miten se tehdään yhteistyössä lastensuojelun kanssa.”

Avainasiantuntija

KEHITETÄÄN PALVELUSILLAT KRIITTISIIN KOHTIIN

Varhainen huoli
→
matalan
kynnyksen apu

Palvelurajapinnat
→
yhteinen arviointi
ja vastuu

Sijaishuolto
→
päihde- ja
mielenterveysosa-
minen mukaan

Siirtymät
→
suhteisiin
perustuva
jatkuvuus

Järjestelmätaso
→
yhdenvertaisuus,
ohjaus ja arviointi

- **Palvelusilta** tarkoittaa konkreettista käytäntöä, suhdetta tai organisatorista järjestelyä, joka yhdistää muuten katkeavia vastuita
- Keskeistä ei ole vain lähettää nuorta palvelusta toiseen, vaan varmistaa, että joku kantaa kokonaisvastuuta ja apu pysyy kiinni nuoressa

POLITIikka- SUOSITUKSET

POLITIikka- SUOSITUKSET

**PÄIHDEHUOLLON JA
LASTENSUOJELUN RAJAPINNALLA –
SAAVATKO PÄIHTEITÄ KÄYTTÄVÄT
NUORET TARVITSEMAANSA TUKEA?**

NUPPU-HANKE

ALAIKÄISILLE NUORILLE SUUNNATTUJEN PÄIHDEPALVELUJEN KEHITTÄMINEN

Nuorille suunnattuja päihdepalveluja ennaltaehkäisevistä palveluista viimesijaisiin palveluihin on välttämätöntä vahvistaa niin määrällisesti kuin laadullisesti

Päihdepalvelujen saannin tulee perustua nuoren tarpeisiin, eikä iän tai asiakkuuden muissa palveluissa tulisi olla este tai edellytys palveluihin pääsemiselle

Päihteitä käyttäville nuorille suunnattujen palvelujen tulee olla nykyistä yhdenvertaisempia, selkeämpiä sekä helpommin saavutettavia ja palveluja tulisi viedä nuoren asuinympäristöön tarvittaessa

Nuorten päihteiden käytössä läheissuhteet ovat keskeisiä ja ne tulee huomioida läpi palveluprosessin

MONIAMMATILLISEN YHTEISTYÖN VAHVISTAMINEN

Moniammatillinen yhteistyö nuorten päihteiden käyttöön puuttumisessa on välttämätöntä ja sen tosiasiallista toteutumista tulee tukea nykyistä enemmän

Eri sektoreiden välinen moniammatillinen yhteistyö on mahdollistettava vahvistamalla sitä edistäviä tekijöitä ja purkamalla sitä estäviä tekijöitä

Nuorille suunnatut päihdepalvelut tulee tuottaa yhteisvastuullisesti ja moniammatillisen yhteistyön tekemiseksi tulee laatia selkeät ohjeistukset ja toimintamallit, jotta yhteistyö toimii saumattomasti

Päihteitä ongelmallisesti käyttävän nuoren oikea-aikaisen tuen saaminen edellyttää eri ammattilaisten välisen yhteistyön lisäksi entistä tiiviimpää yhteistyötä nuoren lähiympäristön kanssa

NUORTEN MONINAISTEN PALVELUTARPEIDEN TUNNISTAMINEN

Alaikäisten ongelmallinen päihteiden käyttö on tunnistettava ja tunnustettava yhteiskunnallisesti, jotta siihen vastaaminen riittävän varhaisessa vaiheessa palvelujärjestelmän eri tasoilla on mahdollista

Nuorten palvelutarpeiden moninaisuus ja yksilöllisyys on huomioitava, sillä ongelmallisen päihteiden käytön taustalla on usein monia syitä, kuten mielenterveyden haasteita, traumakokemuksia ja ongelmia perheessä

Nuorten päihteiden ongelmallinen käyttö, mielenterveysongelmat sekä neuropsykiatriset haasteet kietoutuvat usein yhteen ja siksi niiden hoidon tulee tapahtua tarvittaessa integroidusti

Päihteiden käyttö tai sijaishuollossa asuminen ei saa estää tai vaikeuttaa nuorten pääsyä tarpeenmukaisiin päihde- tai mielenterveyspalveluihin

AMMATTILAISTEN RIIPPUVUUS- JA PÄIHDEOSAAMISEN LISÄÄMINEN

Päihdeosaamista tulee vahvistaa kaikissa nuorille suunnatuissa palveluissa päihteiden käytön varhaisen tunnistamisen sekä oikea-aikaisen puuttumisen varmistamiseksi

Sijaishuollon yksiköissä työskentelevien päihde- ja riippuvuusosaamisen koulutusta tulee lisätä työssä vaadittavan päihdeosaamisen vahvistamiseksi

Lasten ja nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten tulee huomioida, että päihteitä ongelmallisesti käyttäviin alaikäisiin voi kohdistua ennakkoluuloja ja syrjintää myös palvelujärjestelmässä

Ammattilaisten tulee toiminnallaan vahvistaa päihteitä ongelmallisesti käyttävien nuorten luottamusta siihen, että ammattilaiset työskentelevät heidän etunsa ja itsemääräämisoikeutensa turvaamiseksi

NUORUUS- ERITYISYYDEN HUOMIOIMINEN PALVELUISSA

Nuoruuden kehitysvaiheeseen liittyvät erityispiirteet on huomioitava nuorten ongelmalliseen päihteiden käyttöön puuttuvissa interventioissa sekä kaikissa palveluissa, joissa nuoria kohdataan

Nuoren perhe- ja vertaissuhteisiin liittyvät tekijät on pyrittävä huomioimaan kokonaisvaltaisemmin tuen tarvetta arvioitaessa, ja palveluja on tarjottava perhekeskeisesti huomioiden myös läheisten tuen tarpeet

Palvelujen on yhä konkreettisemmin ja pitkäkestoisemmin tuettava nuoren oman edun mukaista toimijuutta sekä pyrittävä aidosti vahvistamaan nuoren motivaatiota päihteistä irrottautumiselle

Palvelujärjestelmässä tehtyjen, nuoren elämää koskevien päätösten perustelujen sekä tukitoimien sisältöjen ja tavoitteiden on oltava nuorille ymmärrettäviä

NUPPU-HANKKEESTA ETEENPÄIN

- NUPPU (2023–2025) tuotti tietopohjaa nykytilasta, palvelupolkujen katkoskohtia ja politiikkasuosituksia
- Seuraava askel on siirtyä palvelupolkujen katkosten tunnistamisesta yhteiskehitettyjen ja oikeusperustaisten toimintamallien pilotointiin ja arviointiin
- Päihde-, mielenterveys- ja lastensuojelupalvelujen rajapinnat sekä sijaishuoltotaustaisten nuorten erityinen haavoittuvuus on edelleen keskeinen tutkimuskohde

YHDEN-
VERTAISUUS
JA SAAVU-
TETTAVUUS

LÄHELLÄ
NUORTA

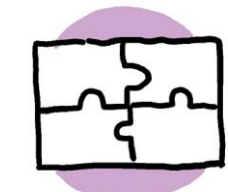
MONI-
AMMATILLINEN
YHTEISTYÖ

PALVELUJEN
INTEGRAATIO

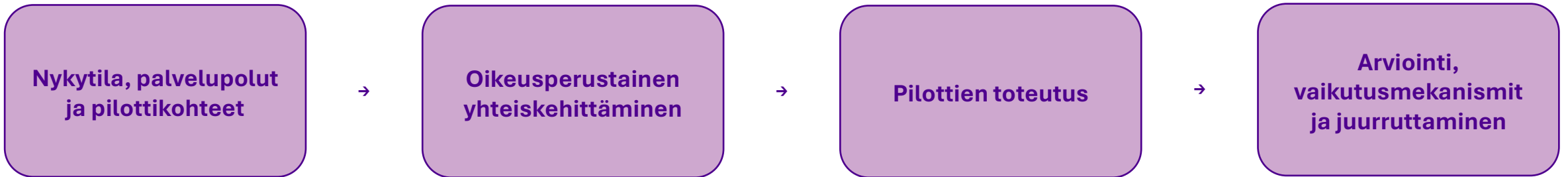
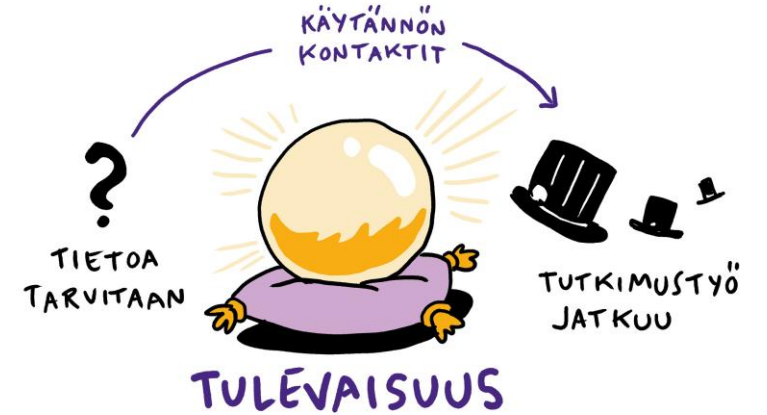
ENNAKKO-
LUULOJEN
POISTAMINEN

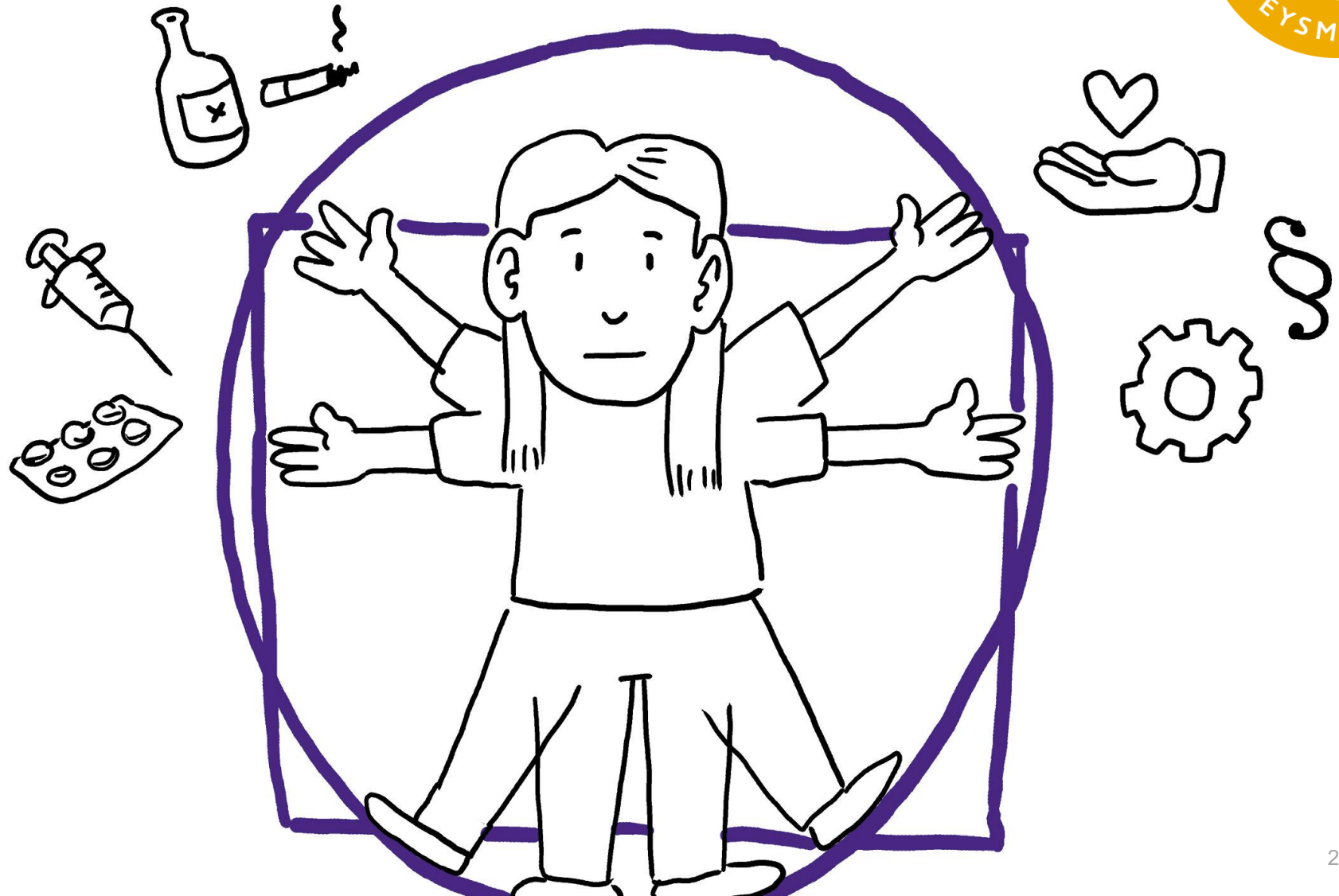
KOKONAIS-
VALTAINEN
KOHTAAMINEN

TIETOPOHJASTA TOIMINTAMALLEIHIN

Tavoitteena nuorilähtöiset, oikeusperustaiset ja hyvinvointialueilla käyttökelpoiset palvelupolkuja sujuvoittavat toimintamallit yhdistämällä tutkimus-, käytäntö-, kokemus- ja oikeudellista tietoa

Kiitos!

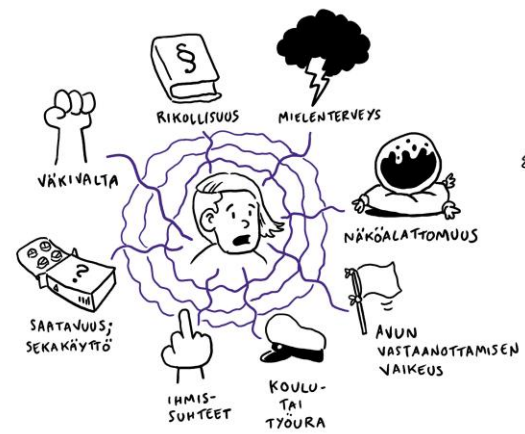

Katja Kuusisto
katja.kuusisto@tuni.fi
+358 40 190 9846

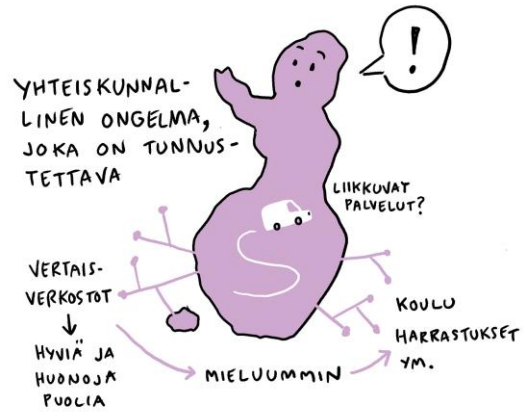
Lähteet

- Akin, B., Brook, J. & Lloyd, M. H. (2015) Co-Occurrence of Parental Substance Abuse and Child Serious Emotional Disturbance: Understanding Multiple Pathways to Improve Child and Family Outcomes. *Child Welfare*, 94(4), 71–96.
- Cleaver, H., Nicholson, D., Tarr, S. & Cleaver, D. (2007) *Child Protection, Domestic Violence and Parental Substance Misuse*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Eduskunnan oikeusasiamies (2024) Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2023. Toimintakertomus 2023, K 15/2024 vp.
- Forrester, D. & Harwin, J. (2006) Parental substance misuse and child care social work: findings from the first stage of a study of 100 families. *Child and Family Social Work*, 11(4), 325–335.
- Gaulen, Z. & Carlsen, S.-E. L. (2016) An Overview of Youth Substance Abuse Recovery Strategies in Norway. *Journal of Groups in Addiction & Recovery*, 11(4), 228–239.
- Heinonen, J., Raitasalo, K., Kosonen, J. & Kuusisto, K. (2026) Moniammatillinen yhteistyö alaikäisten nuorten päihteiden käyttöön puuttuttaessa: lastensuojelun sijaishuollon ammattilaisen näkemyksiä. Teoksessa Kristiina Kuussaari & Maria Heiskanen & Jenna Grundström (toim.) *Ehkäisevän päihdetyön ja päihde- ja riippuvuuspalvelujen tila ja järjestäminen*. THL.
- Holopainen, A. & Pitkänen, T. (2023) Mielenterveys- ja päihdepalveluja kehitettävä nuorten näkökulmasta. *Haaste*, 1.
- Itäpuisto, M. (2014) Helping the children of substance-abusing parents in the context of outpatient substance abuse treatment. *Addiction Research & Theory*, 22(6), 498–504.
- Kaukonen, O. & Kuussaari, K. (2021) *Päihdepalveluiden yhteiskunnalliset haasteet*. THL, Raportti 2/2021.
- Kosonen, J. & Kuusisto, K. (2023) Treatment for problematic substance use in Nordic youth: A narrative review from the viewpoint of social services. *Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy*, 18, 70.
- Kroll, B. & Taylor, A. (2003) *Parental Substance Misuse and Child Welfare*. London & Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Kuntaliitto (2017) *Lastensuojelun 2017 kuntakyselyn tuloksia*. Suomen Kuntaliitto.

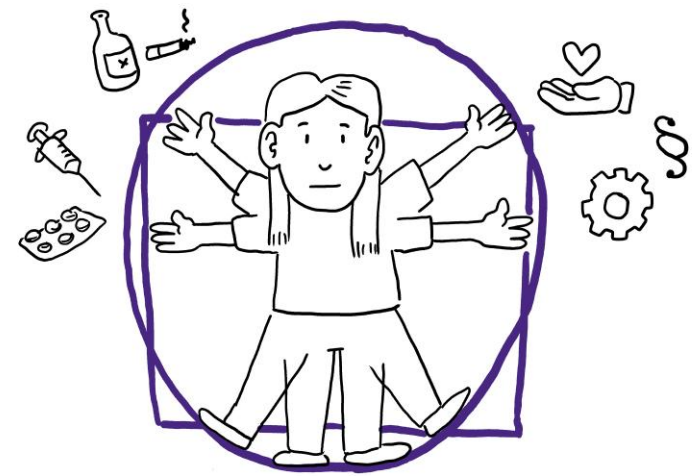
- Kuusisto, K. ym. (2026) Päihdehuollon ja lastensuojelun rajapinnalla – saavatko päihteitä käyttävät nuoret tarvitsemaansa tukea? (NUPPU-hanke)
- Kuusisto, K. & Ranta, J. (2020) Psykososiaalisen päihdetyön asema Suomessa 1900-luvulta nykypäivään. Teoksessa Moilanen, J., Annola, J. & Satka, M. (toim.) *Sosiaalityön käänneet*. Jyväskylä: SoPhi, 112–140.
- Kuussaari, K. (2006) *Näkemysten kirjo, sirpaloitunut tieto: terveydenhuollon, sosiaalitoimen ja nuorisotoimen työntekijöiden käsityksiä huumeiden käyttäjien hoitopalvelujärjestelmästä*. Stakes, Tutkimuksia 155.
- Macdonald, K., Desrosiers, L., Laporte, L., & Iyer, S. N. (2024) Mental health service use of young people in child welfare services in Quebec, Canada. *Journal of the Canadian Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 33:2, 77-90.
- Mäkilä, A., Jurvanen, S., Helfer, A., Huhta, H. & Pitkänen, T. (2022) *Polkuja päihdepalveluihin. Selvitys päihdepalveluiden saatavuudesta ensimmäisellä hakukerralla*. Päihdeasiainsektorin toiminta, EHYT ry & Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto.
- Onnettomuustutkintakeskus (2023) *TS2023-S1 Nuorten huumekuolemien teematutkinta*. Tiedote 2.1.2023.
- Raitasalo, K. (2020) Nuorten päihdeongelmien hoito – katsaus kansainväliseen tutkimuskirjallisuuteen. Teoksessa Heino, T. (toim.) *Mikä auttaa? Tutkimusperustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa*. THL, Raportti 12/2020, 127–142.
- Rosic, T., Lovell, E., MacMillan, H., Samaan, Z., & Morgan, R.L. (2024) Components of outpatient child and youth concurrent disorders programs: A critical interpretive synthesis. *Canadian Journal of Psychiatry*, 69:6, 381-394.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.
- Terveydenhuoltolaki 1326/2010.
- Valvira & AVI (2022) *Lastensuojelun asiakkaana olevien lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalvelujen saatavuus ja järjestäminen*. Dnro V/6085/2022.
- Vanjusov, H. (2022) *Saatavilla, mutta ei saavutettavissa? Sosiaalioikeudellinen tutkimus päihdepalveluihin pääsystä*. Publications of the University of Eastern Finland, Dissertations in Social Sciences and Business Studies, No 281.
- Wahlbeck, K., Hietala, O., Kuosmanen, L., McDaid, D., Mikkonen, J., Parkkonen, J., Reini, K., Salovuori, S. & Tourunen, J. (2018) *Toimivat mielenterveys- ja päihdepalvelut*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 89/2018. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia

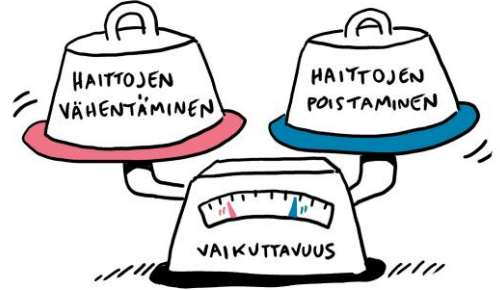
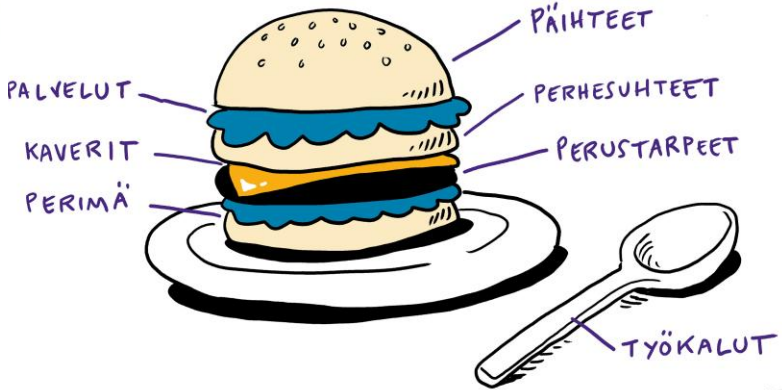
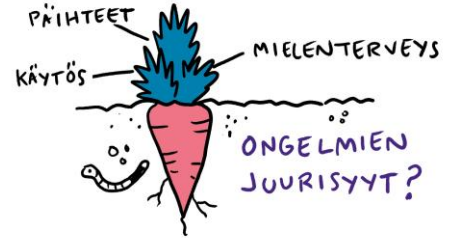

- YHDEN-VERTAISUUS JA SAAVUTETTAVUUS
- LÄHELLÄ NUORTA
- MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ
- PALVELUJEN INTEGRAATIO
- ENNAKKOLUULOJEN POISTAMINEN
- KOKONAISVALTAINEN KOHTAAMINEN

JUURISYIDEN TUNNISTAMINEN JA NIIHIN PUREUTUMINEN

PARADIGMAN MUUTOS

